

nevysloví, zda príkaz prijímajú čili nie, nemôže tu vzniknúť (dle § 896) obligace mandátní, osoby tyto však proto ručí straně příkaz udělující za škodu takto vzniklou³⁸⁾.

b) Proti neplatnosti smlouvy z nedostatku opravdového svolení (§ 869) staví občanský zákon neplatnost smlouvy na podkladě o m y l u²²⁾ (§871). Jedná se o tak zvaný omyl hlavní, který jako nedostatek vědomosti je v omyl uvedenému důvodem k neplatnosti smlouvy. Omyl takový mohl si smluvník způsobiti sám (§ 871), nebo byl zaviněn osobou třetí (§ 875).

Strana, jež se p o d s t a t n ě mylíla při uzavření smlouvy, může napadnutím smlouvy pro svůj omyl docílití jejího prohlášení za neplatnou. Z toho pak plyne nárok na náhradu škody na podkladě § 869, jež řídí jak rissens tak vadný konsens podle 30. hlavy obč. zákoníka o náhradě škody ze zavinění druhé strany.

Jedná-li se o o m y l v e d l e j š í, možno se domáhati přiměřené náhrady škody poškozené straně. Nárok tento promlčuje se ve třech letech (dle § 1487). Vedle toho možno se stranám domáhati náhrady škody dle všeobecných pravidel (§ 1294 a násl.). Důležitým je, že neplatost smlouvy a nárok na náhradu škody s tím spojený v tomto případě neplyne z předpisů o omylu, nýbrž z příslušných norem o náhradě škody.

Omyl způsobený třetí stranou je tak právně relevantní, jako mylný projev vůle smluvníka, který o věci věděl nebo při uzavírání spolupůsobil. Platí tu tedy zásada omylu druhé strany (a spojené s tím neplatnosti smlouvy a povinnosti k náhradě), zásada využití omylu první stranou; anebo se omyl včasné vysvětlí.

Tímto přehledem vyčerpává se snad úplně řada případů občanským zákoníkem porůznu normovaných. Okolnost, že k náhradě škody dochází tu vždy při neplatnosti smlouvy, je rozhodující pro soustavné seřazení oněch případů, jež takto s hlediska pojmu culpa in contrahendo dávají nám do jisté míry speciální systém ručení za škodu, poutající se vždy k obecnému systému náhrady škody v třicáté hlavě obč. zákona. Vyčerpávali se tudíž culpa in contrahendo jedině svoji funkcí systematickou. nemůže býti tento pojem »ein einheitliches Rechtsbegriff«, totiž právně teoreticky relevantním pojmem v tom smyslu, který v německé literatuře s oním názvem jest spojován.

Príčetnosť v trestnom právu.

E. Weiss (Bratislava).

III.

Trestný zákonník slovenský rieši otázku príčetnosti v § 76, ktorý znie: »Čin nemôže byť pričítaný tomu, kto ho spáchal v bezvedomí, alebo za takej poruchy duševnej, že nemal schopnosti voľne svoju vôľu určovať.

³⁸⁾ Srv.: Randa: o závazcích k náhradě škody, str. 15.

³⁹⁾ Srv.: Sedláček: l. c. § 5., čl. 150—172., Mayer: Allgemeine Lehren, 211 a n. K nauce o omylu přihlíženo tu pouze s hlediska systematické úplnosti bez nároku na teoretické vyčerpání tohoto problému.

Vidíme z tohoto ustanovenia, že staré uh. zákonodárstvo a tým tiež naše trestné právo stojí na stanovisku indeterministickom, čo je rozhodne nesprávne, pretože zákon nemá vypuďovať svoje predpisy na názoroch filosofických, menovite ale nie na takom filosofickom základe, ktorý je od najznámejších filozofov a právnikov za nesprávny uznávaný.

Na mladistvých sa § 76 a násl. nevzťahuje, o nich jedná zák. čl. XXXVI. z r. 1908 t. zv. trestná novela.

§ 15.⁽¹⁾ tr. nov. znie: »Protí tomu, kto v dobe spáchaného zločinu, alebo prečinu ešt. neprekročil 12. rok svojho života — vek detský — není možné podať ani obžalobu, ani zahájiť trestné pokračovanie«.

Týmto ustanovením stanoví tr. zák. slov. nevyvratiteľnú právnú domnienu o nepríčetnosti detí, inými slovami ustanovenia trestného zákonníka nevzťahujú sa na deti, t. j. osoby mladšie 12 rokov. O opatreniach potrebných k mravnej výchove resp. záchrane detí jedná 2. a 3. odst. § 15. tr. nov.

Ináč sa má vec ohľadom mladistvých medzi 12. a 18. rokom, ktorých má na mysli § 16. tr. nov.: »Kto v dobe spáchaného zločinu, alebo prečinu už prekročil 12. rok svojho života, avšak 18. rok ešte nedokonal, nemôže byť činený odpovedným podľa trestného práva, jestliže nebol rozumove a mravne tak vyvinutý, aby mohol byť potrestný.«

Tr. zák. slov. podrobuje tedy osoby mladistvé trestnému súdnicstvu, lenže:

1. zákon ukláda sudcom v každom prípade túto príčetnosť zkuťmat — § 34 tr. nov. —

2. nestíha ich nutne trestom, pretože trestná novela kladie váhu nie na potrestanie mladistvého, lež na jeho mravnú záchranu.

Ďalšie ustanovenia hmotneprávne obsahuje sama trestná novela, kým pokračovanie pred súdy mladistvými je upravené zák. čl. VII. z r. 1913.

Vidíme takto, že odchýlky od obecného zákona platné pre osoby mladistvé sú upravené v právu slovenskom v zvláštnom zákone. To si musíme vysvetliť historicky. Pred válkou pomýšľalo sa na reformu celého práva trestného, čo sa ovšem skutkom nestalo. Najnaliehavjšou bola otázka podmieneného odsúdenia, súdnicstvo nad mládežou a účinnejšia ochrana proti obchodu s ženami. Tak vznikla trestná novela z r. 1908, ktorá si vzala tieto veci za úkol, ako doplnok k zák. čl. V. z r. 1878.

Snať mala naša osnova na pamäti tiež tr. právo slov., keď chce ponechať súdnicstvo nad mládežou zvláštnemu zákonu, ovšem má-li byť kodifikované a reformované celé právo trestné, v tomto ohľade našim kodifikátorom nemôže slúžiť za vzor býv. právo uhorské, ktoré bolo k tejto úprave donutené len via facti.

Podobna, ako u mladistvých, taktiež u hluchonemých stretávame sa s pojmom pochybnej príčetnosti. § 88 znie: »Hluchonemí nesmia byť trestaní za zločin, alebo prečin, nemajú-li schopnosti, potrebnej k poznaniu trestnosti činu.«

V otázke omylu skutkového pripisuje mu tr. zák. slov. význam len natoľko, nakoľko je pachateľovi na prospech, škodí mu nemôže.

§ 82 znie: »Pričítat není možné skutočnosti k skutkovej podstate zločinu, alebo prečinu náležiacie, alebo jeho ťažšiu pričítateľnosť odôvodňujúce, jestliže pachateľ pri spáchaní činu o nich nevedel.«

Ohľadom omylu právneho liší tr. zák. slov. medzi omylom v právu trestnom a právu mimotrestnom. Neznalosť, alebo mylný výklad trestného zákona nevylučuje, aby bol čin pričítaný, kým omyl v právu mimotrestnom pokláda sa za omyl skutkový a tak vylučuje trestnosť.

IV.

Osnova československá.

V II. časti tejto nepatrnej štúdie zabývali sme sa podrobnejšie výsledkami, ku ktorým došla škola Merkelova, i to sú tie zásady, na ktorých je vybudovaná čs. osnova v otázke pričítateľnosti. § 19. osnovy i v štylizácii svojej zostal verný Merkelovej teórii o schopnosti rozpoznávacej a schopnosti určovacej, stanoviac: »Trestný není, kto pre chorobu duševnú, slabomyselnosť, alebo poruchu vedomia v dobe činu nemôže rozpoznať bezprávnosť svojho činu, alebo riadiť svoje jednanie podľa správneho rozpoznania.

Podľa odôvodnenia § 19 (odst. 7) i prípady krajného afektu budú padať pod túto druhú skupinu — nedostatok schopnosti určovacej — nemôžem sa ale zdržať vysloviť, že v tejto úprave je toto ustanovenie zo stanoviska kriminálne-politického trochu povážlivé. Túto obavu vyslovuje prof. Krejčí vo svojom k osnove podanom posudku: »Rovněž až příliš shovívavým je po mém soudu přímé a bezpodmínečné vyloučení trestuhodnosti pro pouhou »poruchu vědomí v době činu«. Tu otevírá se jednak simulaci, jednak lékařským znalcům, státním zástupcům a p. až příliš snadná možnost vymknouti zločince trestu. Při nejmenším měla by se slova »Trestný není« pro tento případ nahraditi jinými, snad jen připustiti možnost vyloučení trestnosti soudcem, event. ešte s podmínkou, že dva neb tři znalci-lékaři uznají svorně, že tu taková porucha vědomí v době činu skutečně byla.«

Niektor dopustí sa trestného činu na pr. následkom vyvívavého chovania svojho protivníka. Tr. zák. slov. lišiac zásadne len medzi pričítanosťou a nepričetnosťou, prehlásil ho za pričítaného, hľadá však na uvedenú okolnosť, ako na okolnosť pol'ahčujúcu a sníži trestnú sadzbu. Podľa čs. osnovy není v predošlom príklade uvedená osoba ani pričítaná ani nepričetná, lež jeho pričítanosť je z m e n š e n á, následkom toho jeho čin má byť posudzovaný podľa § 76 osn. Koniec koncov výsledok je v oboch prípadoch stejný, lenže nedá sa poprieť, že tr. zák. slov. rozriešil si otázku theoreticky ucelenejšie, ponač čs. osnova jedná o problému zmenšenej pričítateľnosti v stati o ukládaní trestov. (§§ 76, 78 a iné.)

§ 76 znie: »Súd môže snížiť trestnú sadzbu mimo prípadov v zákone výslovne uvedených:

1. Bola-li v dobe činu pre chorobu duševnú slabomyselnosť, alebo inú duševnú odlišnosť, alebo pre pokročilé starie podstatne snížená vinníková spôsobilosť rozpoznať bezprávnosť svojho činu, alebo riadiť svoje jednanie podľa správneho rozpoznanja.

2. dopustil-li sa vinník trestného činu podliehajúci mimoriadnemu pokušeniu, alebo mimoriadnemu nátlaku, alebo v prechodnom omluviteľnom mimoriadnom stave duševnom. Tohoto ustanovenia neni možné užiť, bol-li tento mimoriadny stav duševný spôsobený zavinou apilostou.«

Najvyšší súd vo svojom posudku podanom k zatýmnemu návrhu obecnej časti trestného zákona učinil k tomuto § veľmi výstižnú poznámku. »Pojmy mimoriadne pokušenie, mimoriadny nátlak a omluviteľný mimoriadny stav duševný sú tak pružné a neurčité, že zavádzajú podnet k tým najroznejším výkladom a kontroverziám. Podlieha-li na pr. bankovní úradník mimoriadnemu pokušeniu zpronevery proste preto, že jeho rukama idú milióny?

S našim problémom tesne súvisí otázka pokusu, samo odvodnenie poukazuje na túto spojitosť medzi pokusom absolutne nespôsobilým a omylom skutkovým.

Osnova »dosledkom zásady, že trestnosť činu nemá sa určovať výsledkom činu, ale vinou pachatela« je značne subjektívna.

Prezidium Najvyššieho súdu vo svojom posudku ostre sa postaví proti stanovisku osnovou zaujatému a chráni theoriu bjektívnu proti výtkam proti nejčineným.

Osnova zastáva theoriu podľa jej mienky subjektívnu, Najvyšší súd stanovisko údajne objektívne. Stanovisko osnovy neni subjektívnym, stanovisko N. s. neni objektívnym, vo skutočnosti vychádza osnova len z theorie subjektívnejšej, nežli platné právo, ktoré taktiež nevychádza zo základu objektívneho, len objektívnejšieho. Je dobre si toto uvedomiť.

Lebo stojíme-li na stanovisku skutočne subjektívnom, musíme zásadne prehlásiť za trestný každý vážne, trebars len slovy prejavенý úmysel zločinný. A contrario vychádzajúc z podkladu objektívneho máme právo na trest ibatedy, keď sú splnené všetky znaky zákonnej skutkovej podstaty, inými slovy až je čin dokonaný.

Jednotlivé platné právne systémy samozrejme volia si cestu strednú, sú objektívnejšie, alebo subjektívnejšie, nikdy ale — ako se stále hovorí — objektívne, alebo subjektívne. Právo francuzské je veľmi blízke stanovisku objektívnemu — vymedziac pojem pokusu veľmi úzko — právo tak české, ako slovenské už menej, kým osnova sa značne priblížila subjektívismu, ideálu, ktorého si ani sama nepraje.

Otázka ako sa má pozitívne zákonodárstvo vyporiadať týmto problémom neni možné redukovať na rozriešenie sporu či je správna theoria objektívna, alebo subjektívna, ponevác vo všet-

kých dôsledkoch ani jedna z nich neni prijateľná. Jedine každodobá prax môže nás poučiť o tom, ktorá je tá stredná cesta, ktorú si máme vyvoliť, ktorážto stredná cesta nemusí byť práve v prostriedku medzi stanoviskom objektívnym a subjektívnym.

Najvyšší súd je toho názoru, že dnešný stav, jak ho nám predstavuje platné právo, vyhovuje. Veď konečne jak môže byť — v tejto súvislosti — nazvané objektívnym to právo, ktoré nie len pripušťa pokus v tak širokej miera, ale v mnohých prípadoch trestá tiež prípravné jednanie?

O omylu, ako okolnosti zavinenie vylučujúcej jedná § 18, ktorý znie: »Jedná-li vinník v omylu o okolnostiach skutkových, nech je čin jeho posudzovaný podľa toho, čo si predstavoval.

Zavinil-li svoj omyl nedbalosťou, je za to zodpovedný, je-li nedbalé jednanie trestné.

Mal-li vinník za to, že čin jeho neodporuje právnenému rádu a je-li jeho omyl omluviteľný zvláštnymi okolnosťmi, môže súd trest mimoriadne zmierniť.«

Osnova uskutočnila, ako je to z jednotlivých k návrhu podaných posudkov patrné, vytúženú reformu keď stanovila, že omyl právny má za následok sníženie trestu a zavrhlá tak stanovisko oboch trestných zákonov.

Pokiaľ omyl právny neomlúval, bolo nezbytné lišiť medzi omylom trestným a mimotrestným, pretože bolo by viedlo ad absurdum, keby ani omyl v právu mimotrestnom nebol býval vylúčen zavinenie. Keď ale osnova berie do úvahy i omyl trestný, snáď spor o to, či majú byť tieto dva druhy právneho omylu posudzované samostatne — ako to zastáva Najvyšší súd — alebo či nemá byť činený rozdiel medzi nimi, mnoho ztráca zo svojho praktického významu.

Ako pri pokusu, taktiež pri omylu skutkovom je Najvyšší súd toho názoru, aby sme nevyvodili z theorie subjektívnej všetky z nej plynúce dôsledky a právom zastáva názor, že mylná predstava nemôže zakládať trestný čin, alebo trestný čin inej trvátnosti.

Bez toho, žeby som uviedol dôvody Najvyššieho súdu, poznamenávam:

1. Právo musí vychádzať z určitých zásad, sme ale oprávnení v konkrétnych prípadoch učiniť výnimky, keď to vyžadujú skutočné pomery, alebo obecné presvedčenie. Preto tá — nedá sa poriet — nedôslednosť, že predstava vinnikova je rozhodná, ale len potiaľ, pokiaľ je pre neho priaznivejšia nebude rušiť harmóniu nášeho trestného práva.

2. Jestli nastalo zjavné porušenie nejakého právneho statku, zástupca obžaloby má ľahkú prácu a je na obžalovanom, aby svoj omyl dokázal. Keď ale mylná predstava sa nekonkretizovala, následkom toho nenastalo porušenie právnych statkov, kto vinníkovi dokáže jeho zločinný úmysel?

Tak na pr. niekto vychádzajúc z kaviarne omylom vezme si cudzí dáždík, oznámia ho pre krádež, na čo ale on dokáže svoj omyl, na pr. tým, že jek ten cudzí taktiež jeho vlastný dážd-

ník sú si veľmi podobné, že je človekom i ináč roztržitým a bude oslobodený. To bol prípad skutkového omylu priaznivý pre vinníka.

Predstavme si ale teraz prípad tento. Nieкто taktiež vychádzajúc z kaviarne vidí, že prší a ukradie dáždňik, ktorý je uložený pod vešákom. Až doma zpozoruje, že je to jeho vlastný dáždňik, ktorý vzal si so sebou jeho vlastný syn a náhodou zabudol v kaviarni. Ponevác čin musí byť posudzovaný podľa toho, čo si vinník predstavoval, mal by byť pre krádež potrestaný. Pýtame sa ale teraz nie len kto dokáže tomu nášmu »zlodejovi čís. 2« jeho úmysel krásť, ale kto sa vôbec dozvie tohto jeho zločinného úmyslu? A takto sa má vec vo väčšine prípadov. Takýto uprílišnený subjektivismus viedol by koniec koncov k trestaniu zlých myšlienok, čo musíme ponechať svedomiu človeka, ev. zpovedníkovi.

Nech je mi dovolené poznamenať, že v rámci tejto malej štúdie nemal som na mysli presnejšie objasniť problém po stránke dogmatickej.

Z P R Á V Y.

Prof. Dr. Hermann-Otavský šedesátníkem. Je zajímavo sledovali literární činnost Dra Hermanna-Otavského. Zabývá se s oblibou obtížnými problémy právními a opět a opět se k témuž problému vrací, aby jej ze všech stran osvětlil. Podrobná znalost detailních otázek umožňuje mu pak obsáhlá díla vědecká, která nejen pro vědecký svět, ale zejména i pro praktického právníka jsou nepostradatelná.

Sotva šestadvacetiletý vydal svůj habilitační spis »O právní povaze rektapapírů«, ve kterém se jeví jako přímý pokračovatel Randovy teorie o cenných papírech, jehož nauku logicky prohlubuje a buduje dále. Spis ten jest dodnes nejdůležitějším českým spísem o cenných papírech a prvním důkladným spísem o rektapapírech vůbec. K tematú o cených papírech se vrací Hermann-Otavský později ještě několikráté (»Příspěvek k nauce o převodu práva z cenných papírů na jméno znějících« — v Právníku 1901, »O právní povaze duplikátu železničního listu nákladního« — ve Sborníku věd právních a státních 1901). Studium otázky cenných papírů vede jej přirozeně k nejdůležitějšímu komerčnímu papíru — ke směnce a k právu směnečnickému, jehož problémy se zejména kromě litografovaných universitních přednášek — zabývá v různých článcích.

Zvláštní zájem projevuje t. zv. právům k statkům nehmotným, kterým právě moderní doba obchodní musí věnovati zvláštní pozornost. Sem náleží na př. jeho významný článek »Obchodní závod a práva k statkům nehmotným«, uveřejněný v Randově počtě, jenž pro svůj význam byl na zvláštní žádost německých kruhů vědeckých uveřejněn též v »Oesterr. Patenti-